

Motion till riksdagen 2012/13:U270

av **Annelie Enochson (KD)**

Belarus

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en fortsatt aktiv svensk Belaruspolitik med inriktning på stöd för demokrati och mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de diplomatiska relationerna med Belarus.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om revideringen av EU-sanktioner mot Belarus.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de fängslade oppositionspolitikerna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de försvunna politikerna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bristen på förenings- och mötesfrihet i Belarus.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett aktivt svenskt agerande för ett avskaffande av paragraf 193 i Belarus.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett fortsatt aktivt svenskt agerande inom ramen för Östliga partnerskapet för att upprätthålla kravet på en demokratisering av Belarus.

Motivering

Belarus är troligen det enda land i Europa där den demokratiska utvecklingen sedan 1994 ständigt försämrats. Demokratien fick aldrig fäste efter landets självständighet från Sovjetunionen, och sedan president Alexander Lukasjenko kom till makten 1994 har landet blivit känt som Europas sista diktatur. Fria val har inte ägt rum de senaste 18 åren och valresultat har ogiltigförkla-

Fel! Okänt namn på

rats gång på gång av de internationella valobservatörerna, senast riktades kritik mot parlamentsvalet i september 2012. Alla medier är under statlig kontroll och propagandan mot väst är mycket utbredd. Civilsamhället är bräckligt och hindras från att verka och den politiska oppositionen förtrycks och hotas kontinuerligt. Individer kopplade till politiska eller civilsamhälleliga organisationer fängslas, journalister döms till straffarbete och deras familjemedlemmar utsätts för repressalier.

Presidentvalet 2010 innebar en eskalerad aggressivitet från regimen. Mer än 700 demonstranter, oppositionspolitiker och alla presidentkandidater arresterades under brutala former i samband med valet. Många fick kortare straff efter summariska rättegångar men ett flertal är fortfarande fängslade. Bland dem som fängslades i samband med presidentvalet märktes presidentkandidaterna Vladimir Neklyaeu, Andrei Sannikov, Vital Rymasheuski, Mikalai Statkevich, Grigory Kostusev och Dmitri Uss som alla misshandlades i samband med arresteringarna. Efter påtryckningar från EU hösten 2011 släpptes flera av de politiska fångarna men fortfarande återstår ett femtontal personer som sitter fängslade för sina politiska åsikter. Bland dessa utmärker sig flera politiska aktivister, människorättsförsvarare och politiker som bland annat Ales Bjaljatski, Mikola Statkevich, Zmitser Dasjkevityj och Eduard Lobau.

Möjligheterna för såväl omvärlden som inhemska krafter att påverka situationen i Belarus är små. EU:s Belaruspolitik har varit både mycket restriktiv och även försöksvis tillmötesgående gentemot Lukasjenkos regim. Upphävande av visumrestriktioner för högt uppsatta statstjänstemän inför presidentvalet samt en blidare ton i den allmänna dialogen har emellertid väckt kritik hos många inom EU men också bland oppositionella i Belarus. De förändringar och eftergifter som regimen gjort har i de flesta fall endast varit kosmetiska eller kortlivade. Dessa periodiska eftergifter har emellertid alltid åtföljts av ännu hårdare lagar och tillslag mot civilsamhället och den politiska oppositionen.

I samband med våldsamheterna och arresteringarna under valrörelsen 2010 enades EU om nya ekonomiska sanktioner och upprättade en kravlista till regimen i Minsk om frisläppande av samtliga politiska fångar, reform av vallagstiftningen samt bättre respekt för yttrande-, press- och föreningsfriheten. Kraven är dock vagt uttryckta och ger utrymme för att ytterligare tillmötesgå regimen med lättnader och ekonomiska krediter på ett sätt som tidigare varit verkningslöst mot Lukasjenkos övergrepp. Ett fortsatt aktivt svenskt agerande måste bidra till att upprätthålla kraven på demokratisering av Belarus och ett frisläppande av samtliga politiska fångar. Sverige bör också fortsatt inom ramen för OSSE sända valobservatörer i samband med val.

Sveriges aktiva agerande för demokrati och mänskliga rättigheter i Belarus har dock inte gått obemärkt förbi den belarusiska regimen. Den svenska ambassadens öppna kontakter och stöd till oppositionen, civilsamhället och den belarusiska kulturen har ogillats och ansetts stötande av regimen som beslutade sig att inte förnya ambassadörens ackreditering. De diplomatiska relationerna försämrades ytterligare när Sverige inte ackrediterade den tillträdande belarusiska ambassadören och nu har såväl Sverige som Belarus stängt sina ambassader i Minsk respektive Stockholm. Trots att de diplomatiska relation-

erna inte avbrutits är det betydelsefullt att Sverige även vid en framtida nyöppning av ambassaden i Minsk utser diplomater som tydligt representerar Sveriges Belaruspolitik och fokuserar på demokrati och mänskliga rättigheter.

EU har i samband med den diplomatiska krisen mellan Sverige och Belarus beslutat att revidera sanktionerna mot landet och Sverige bör spela en aktiv roll för att dessa utökas, kanske främst på det ekonomiska planet. Lukashjenkos regim är ekonomiskt sårbar, men så länge stora EU-länder väljer att köpa belarusiska oljeprodukter till låga priser stärks regimens ekonomiska kraft medan dess benägenhet till reformer minskas.

ILO har pekat ut Belarus som ett av fyra länder i världen där det sker flest kränkningar av mänskliga rättigheter. Yttrandefriheten är låg och oberoende journalister hindras från att verka och riskerar repressalier från regimen. Rapporter om fängslanden och förföljelser kommer dagligen eller ”så länge det finns journalister så kommer det att finnas fängelseceller”, som en belarusisk författare uttryckt det. Situationen är också mycket prekär för de existerande oppositionspartierna och deras medlemmar. Den politiska oppositionen förtrycks, hotas och tystas samtidigt som regimens propaganda växer. I närtid har förbud införts mot att samlas, även under tystnad, då det uppfattas som fientliga protester mot regimen.

Såväl uttalat oppositionella som icke-politiska men oberoende organisationer har svårt att verka i Belarus då paragraf 193 i Belarus brottsbalk kriminaliserar all verksamhet i en icke-registrerad organisation. De flesta organisationer och politiska oppositionspartier har vägrats registrering och tvingas därför verka illegalt. Brottet är belagt med upp till två års fängelse. Hittills har ett tiotal personer dömts enligt paragraf 193. Men paragrafen fungerar också avskräckande, och många icke-registrerade organisationer blir därför av med sina aktiva medlemmar samtidigt som de har svårt att värva nya. Samtidigt fortsätter tusentals belarusier att arbeta i icke-registrerade organisationer trots hot om fängelse eller böter.

Genom att systematiskt och på politiska grunder avslå registreringsansökningar och via paragraf 193 utsätta samhällsengagerade medborgare för hot om fängelsestraff inskränker de belarusiska myndigheterna föreningsfriheten, och bryter därmed mot FN:s konvention om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Alla lagar som kan begränsa aktiviteten, fängsla eller skrämja bort oppositionella, som till exempel lagarna mot mötes- och föreningsfrihet, kommer med största sannolikhet att användas i allt större utsträckning inför parlamentsvalen nästa höst. Sverige bör verka aktivt för att få den belarusiska regimen att respektera föreningsfriheten, bland annat genom ett avskaffande av paragraf 193.

Det är dock inte bara paragraf 193 som inskränker några av de mest fundamentala rättigheterna. Inspirerade av den arabiska våren och med presidentvalet i färskt minne, hade belarusier börjat visa sitt missnöje mot regimen genom att samlas och klappa händerna eller bara stå på bestämda platser i tystnad. Lagtexter tillkomna under det senaste året förbjuder numera alla former av protestmöten, även sådana som hålls i tystnad. Därför har vid flera tillfällen mjukisdjur placerade på gator och torg blivit utsmyckade med budskap om krav på demokrati och yttrandefrihet, något som bl.a. lett till nya

Fel! Okänt namn på

arresteringar av leksakernas påstådda ägare. PR-eventet där ett svenskt företag lanserade 800 nallebjörnar med liknande budskap från ett lågtflygande flygplan i solidaritet med de belarusiska frihetskämparna väckte regimen vrede och kan ha lett till en avgörande försämring av relationerna mellan Sverige och Belarus.

Gamla brott får inte heller falla i glömska. Under 1999–2000 försvann fyra kända belarusiska oppositionella spårlöst och ingen vet var de finns eller vart de tagit vägen. De försvunna är förre inrikesministern Jury Zacharanka, förre talmannen Viktor Hantjar, affärsmannen Anatol Krasouski och journalisten Zmitser Zavadski. Det är viktigt att de belarusiska myndigheterna slutför undersökningarna av försvinnandena. Om så inte sker behöver en internationell undersökning av brotten komma till stånd. Politiskt engagemang eller medlemskap i fristående organisationer är alltså idag fortfarande förenat med problem och risker i Belarus. Trots löften om ett öppnare och mer demokratiskt klimat har regimen endast erbjudit omvärlden tomma löften.

Belarus får inte bli en bortglömd diktatur. Bland belarusier, kanske starkast bland de yngre, finns en längtan efter de mänskliga fri- och rättigheter som många människor tar för givna.

Stockholm den 2 oktober 2012

Annelie Enochson (KD)